

FURATMEGMUNKÁLÁS (fúrás, süllyesztés, dörzsölés)

A furatmegmunkálás olyan forgó főmozgású forgácsoló eljárás, amelynél a szerszám forgástengelye azonos a készítendő forgásfelület tengelyével és az előtolás iránya, a furatesztergálástól eltérően, csak a forgástengely irányával azonos lehet. Furatmegmunkálásnál minden átmérő elkészítéséhez külön szerszám kell („méretes szerszámok”).

A belső alakzatok megmunkálása általában nehezebb, mint a külső felületek létrehozása. Ennek okai elsősorban a következők:

- a hűtés-kenés viszonyai kedvezőtlenek
- nehéz a forgács eltávolítása
- a szerszám keresztmetszetét a megmunkált furatátmérő behatárolja
- a forgácsleválasztási folyamat szemmel nem követhető.

• A FURATMEGMUNKÁLÁS VÁLTOZATAI

A jellegzetes furatmegmunkálásokat a furat kiindulási állapota, a furat alakja, a furat méretpontossága és a szerszám alakja szerint különböztetjük meg egymástól. A furat-megmunkálási változatokat négy alcsoportra oszthatjuk (hasonlóan a DIN 8589-2-höz):

- (1) fúrás,
- (2) síksüllyesztés,
- (3) profilozó fúrás,
- (4) menetfúrás.

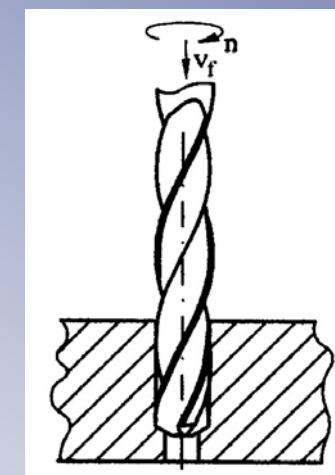
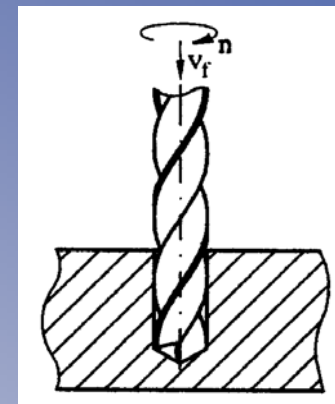
A (kör)fúrás olyan forgácsoló folyamat, melynek során hengeres belső felületet hozunk létre. A kiindulási állapot, illetve a szerszám-él és a munkadarab kapcsolata szerint a fúrás lehet:

- telibe fúrás

Telibe fúrásnál fúrószámmal előfurat nélküli anyagba készítünk furatot. Leggyakoribb szerszáma a csigafúró. Az elérhető méretpontosság IT13-IT12, a felületi érdesség $R_a > 6,3$.

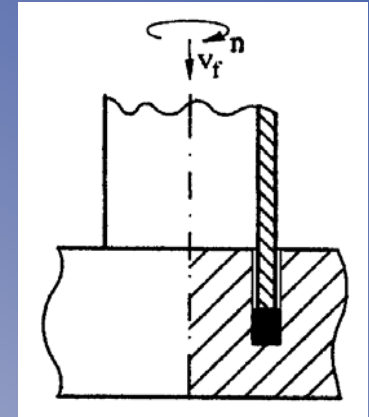
- fölfúrás

Fölfúrásnak nevezzük azt a forgácsoló eljárást, aminek során egy előzően (öntéssel vagy fúrással) elkészült furat átmérőjét megnöveljük, azaz furatbővítést végzünk. Az elérhető méretpontosság IT11 esetleg IT10, a felületi érdesség $R_a = 1,6-6,3$.

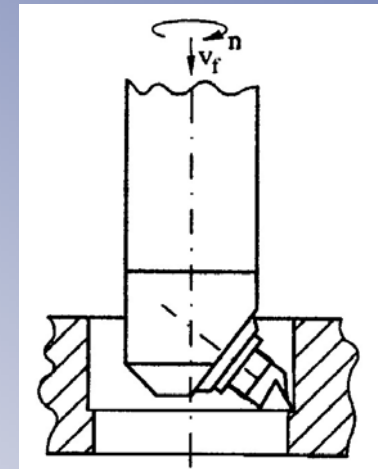
– magfúrás

A magfúrás olyan fúró eljárás, amikor az anyagot csak egy körgyűrű mentén forgácsoljuk és a furattal egyidejűleg egy kieső, hengeres mag is keletkezik (megmarad). Szerszáma a magfúró vagy más néven koronafúró.

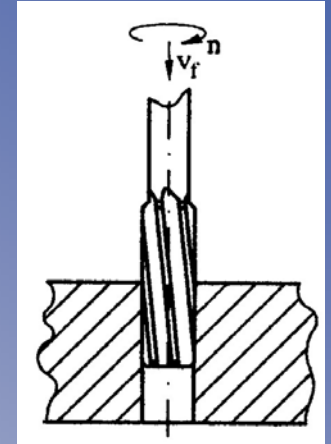
– furatbővítés fúrórúddal

Fúrórúddal történő furatbővítést rendszerint 25 mm átmérőnél nagyobb furatoknál alkalmaznak. A forgácsleválasztás folyamata megegyezik a furatesztergálással, de a mozgásrendszert tekintve a fúráshoz kell besorolni. Fúrórúddal végezhető nagyolás, elősimítás és simító megmunkálás. Szerszáma a fúrórúd. Az elérhető méretpontosság simításnál IT7, IT6.

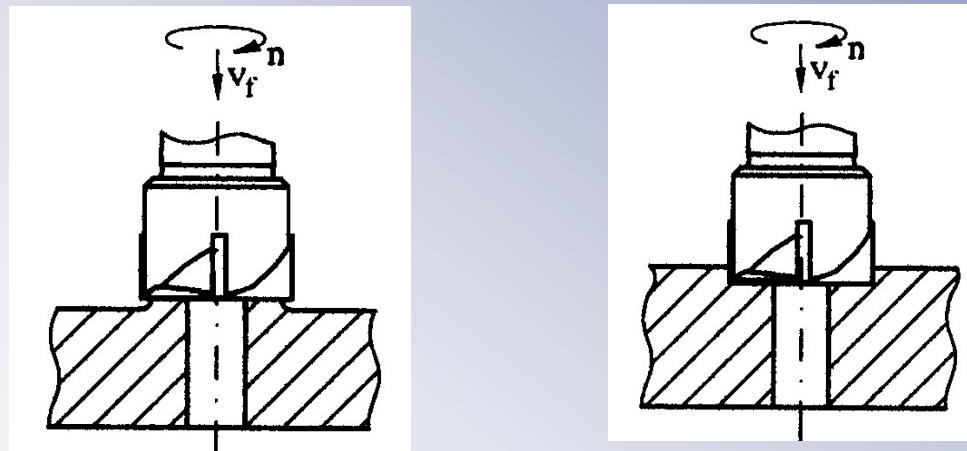

– dörzsölés

Dörzsöléssel nagyon kis anyagréteget választunk le azzal a céllal, hogy a már fölfúrt furat méretpontosságát, alakhűségét és felületminőségét növeljük. Szerszáma a dörzsár. Az elérhető méretpontosság IT8, IT7, a felületi érdesség $R_a=0,8-1,6$.

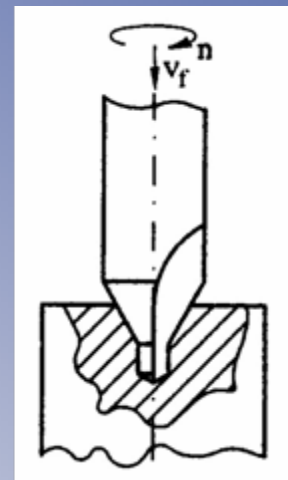
A síksüllyesztés olyan forgácsoló eljárás, melynek során a furat tengelyére merőleges síkfelületet hozunk létre. Megkülönböztetünk rásüllyesztést és besüllyesztést (4-2. ábra). Rásüllyesztéssel a munkadarab felületéből kiálló (pl. ráöntés) kis kiterjedésű síkfelületet hozunk létre. Besüllyesztésnél a munkadarab homlokfelületénél mélyebben fekvő síkfelületet hozunk létre és eközben egy rövid hengeres felület is keletkezik. Mindkét eljárás szerszáma a vezetőcsapos vagy vezetőcsap nélküli síksüllyesztő.

4-2. ábra. Síksüllyesztés

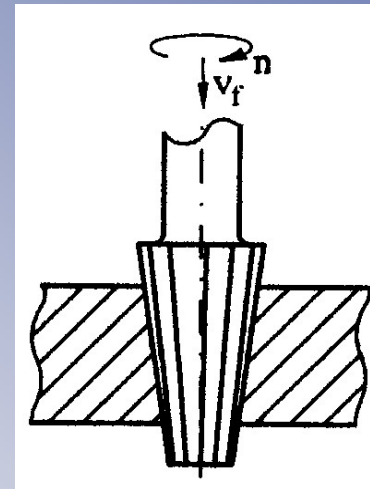
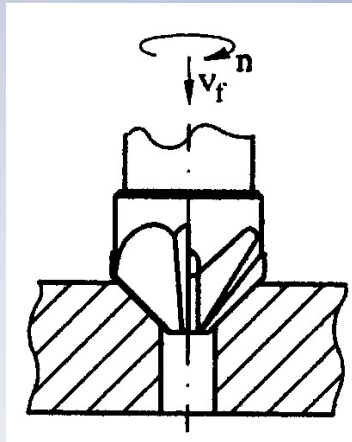
A profilozó fúrás jellegzetes esetei a következők:

A profilozó telibe fúrás esetén tömör anyagban alakítunk ki valamilyen forgásszimmetrikus belső profilt. Gyakori esete a központfúrás, melynek célja csúcsfészek fúrás tengelyek végébe, vagy csigafúró számára kezdőfurat készítése a furat pontos helyzetének biztosítására. Meg kell jegyezni azonban, hogy kezdőfurat készítésre célszerűbb egy röviden befogott laposfúrót (ún. NC-kezdőfúrót) alkalmazni.

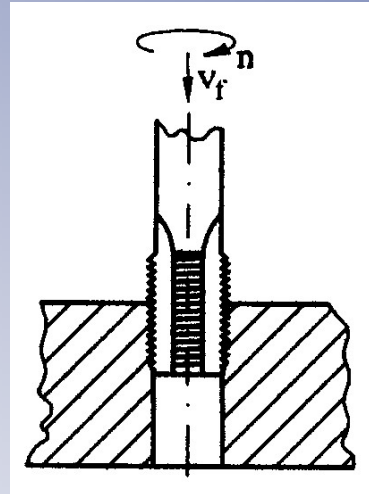

Profilozó felfúrás esetén a szükséges belső profilt a felfúró szer-
szám profilja adja meg (például kúpos furat felfúrása kúpos csap-
szeg beillesztéséhez).

További profilozó eljárások a profilsüllyesztés és a profildörzsölés.

A menetfúrás egy előzően kifúrt furat csavarmenet profilú szer-
számmal történő fúrása, melynek során belső csavarmenetet
hozunk létre (ld. ábra).

• A FURATMEGMUNKÁLÁS SZERSZÁMAI

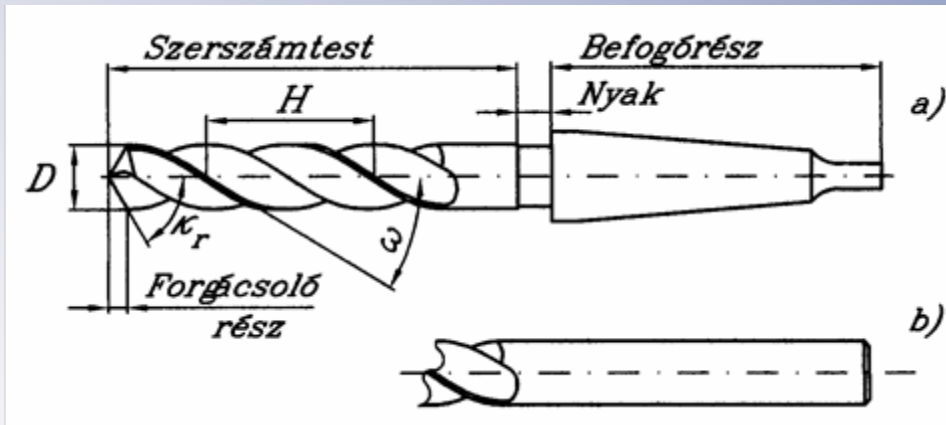
A furatmegmunkálás változatainak sokfélesége folytán a szerszámok is igen sokfélék lehetnek. Anyaguk leggyakrabban gyorsacél, esetenként TiN bevonattal, de vannak váltólapkás fúrószerszámok is. Kis átmérők esetén készülhetnek tömör keményfémből is.

Csigafúró. A leggyakoribb fúrószerszám, amelyet telibe fúráshoz és esetenként fölfúráshoz alkalmazunk. Kialakítását és fő részeit a 4-5. ábra szemlélteti. Készülhet hengeres vagy Morse kúpos szárral, az átmérőt illetően 0,2 ... 100 mm tartományban (25 mm-nél nagyobb átmérőket felfúráshoz használnak).

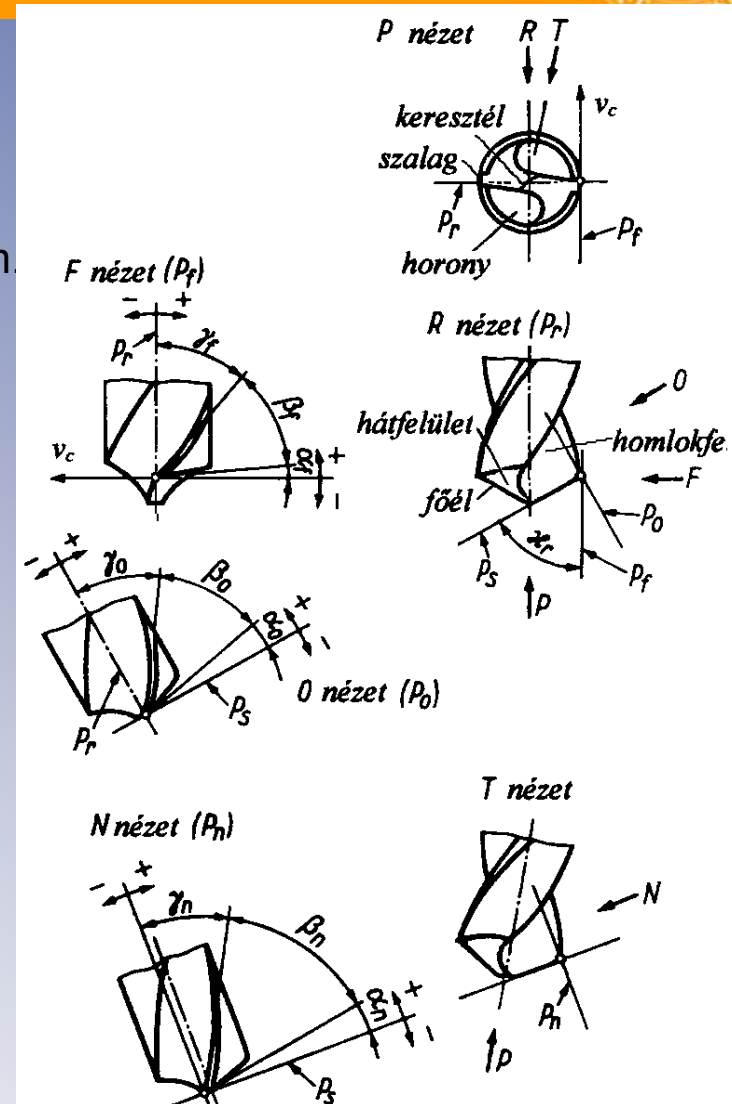
A két horony jelentősen gyengíti a keresztmetszetét, ezért merevsége kicsi. Emiatt a furat pontos helyzetének biztosítása érdekében csigafúróval történő fúrás előtt egy egészen csekély mélységű kezdőfuratot kell készíteni, vagy fúrókészülékben kell a fúrót megvezetni.

Csigafúró kialakítása és fő részei, illetve élgeometriája

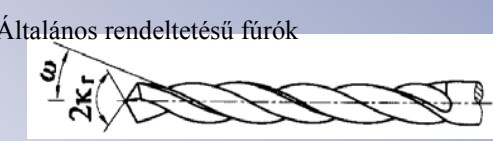
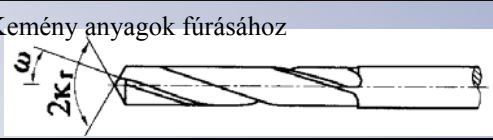
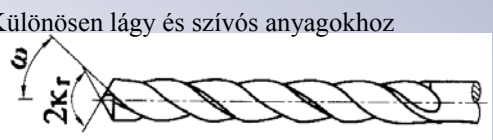
A csigafúró kétélű, összetett élgeometriájú szerszám.

A főéleket az ún. keresztél köti össze, melynek jelenléte kedvezőtlen a forgácsolás szempontjából, de a fúró szerkezeti kialakítása miatt elkerülhetetlen. A homlokszög a keresztél mentén negatív (kb. -60°), majd a főél megjelenésénél nulla, és az átmérő mentén növekedve éri el a horony ferdeségének (ω) értékét.

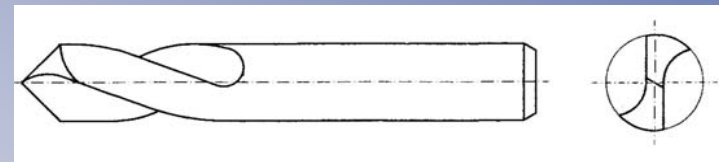
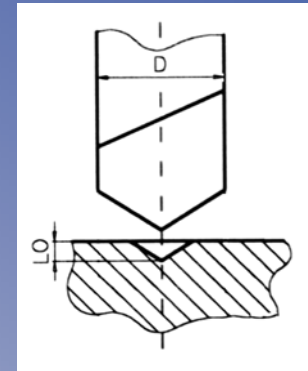

A csigafúrókat a horonyhajlásszög szerint N, H és W csoportba sorolják.

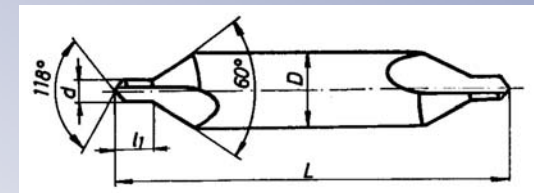
Fúró típus	Horonyferdeség $\omega = \gamma_f$	Csúcshög $2\kappa_r$	A fúrótípus alkalmazási területe
N Általános rendeltetésű fúrók 	18-30°	118-130°	Acél, acélöntvény, Al-ötvözetek 11% -nál több Si
H Kemény anyagok fúrásához 	10-15°	118°	Mg-ötvözetek, ausztenites acélok
W Különösen lágy és szívós anyagokhoz 	35-45°	140°	Réz, rézötvözetek, lágy műanyagok

Az említett kis merevség miatt csigafúrókkal legfeljebb IT12 méretpontosság és $R_a=25-100 \mu\text{m}$ felületi érdesség valósítható meg. Problémamentes fúrás $l = 5 \cdot d$ furatmélységig biztosított. Nagyobb furatmélységnél csökkentett forgácsoló paraméterek és gyakori fúrókiemelés szükséges, illetve speciális mélyfúrókat kell alkalmazni.

Lapos fúró. A legrégebbi típusú szerszámok, csak a szerszám vége van lelapolva, vagy egy rövid horony van beleköszörülve és azon van az élkialakítás. Ennek következtében rendkívül merev, de csak rövid furatok készítésére alkalmas. A korszerű változatát CNC megmunkáló központokon rendszeresen alkalmazták kezdőfurat készítésére, a furat pontos helyzetének biztosítása céljából.

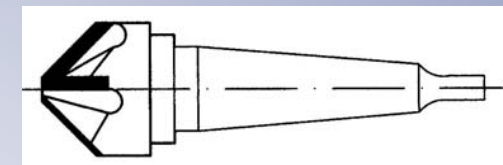
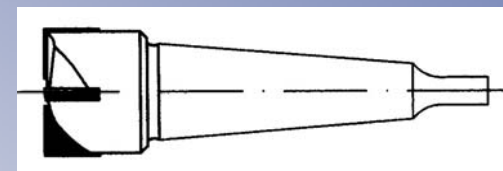
Központfúró. Tengelyvégekbe csúcsfészek készítésére használják. A központfúró dolgozó része, illetve a főél profilja a csúcsfészek profiljának megfelelően van kialakítva. A hengeres szár és a rövid befogás nagy merevséget biztosít és ezért a központfurat pontos helyzetű lesz.

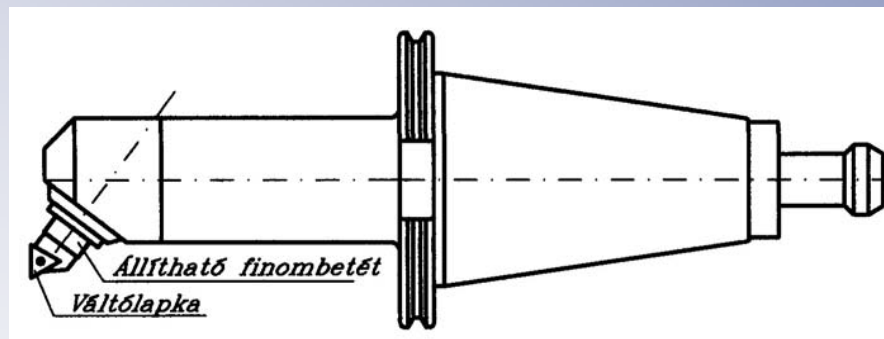
Csigasüllyesztő (vagy süllyesztőfúró). Furatok fölfúrásához használják. Kialakítása hasonló a csigafúróéhoz azzal a különbséggel, hogy három vagy négy főéle van és nincs keresztéle. A csigafúrónál stabilabb szerszám, az elérhető méretpontosság IT11-IT10, míg a felületi érdesség középértéke $6,3 \geq Ra > 1,6 \mu\text{m}$ tartományban van.

Süllyesztők. A síksüllyesztők készülhetnek vezetőcsappal vagy vezetőcsap nélkül. A vezetőcsapos megoldás esetében a süllyesztőt a csap vezeti az előzően elkészült furatban. A vezetőcsap lehet fix vagy cserélhető. Készülhetnek gyorsacélból, de egyre gyakoribb a keményfémlapkás süllyesztők alkalmazása is. A kúpos süllyesztőket furatok élettörésére vagy kúpos fejű csavarok, szegecsek fészkének megmunkálására használják.

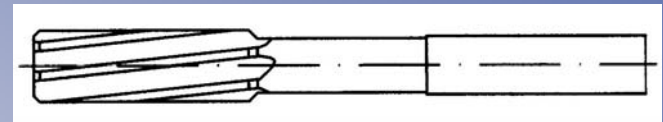
A fúrórudak több alkatrészből álló, szerelt szerszámok. Rendszerint 25 mm átmérőnél nagyobb furatok bővítésére és simító megmunkálására használják. A korszerű fúrórudakat legtöbbször állítható váltólapkás betéttel, moduláris rendszerben forgalmazzák. A simító megmunkálás mindig egyélű fúróruddal történik, a forgácsleválasztás folyamata megegyezik a furatesztergálással. Ennek ellenére téves a „kiesztergálás” elnevezés, mert amíg furatesztergálásnál az átmérőt a furatkés fogásvétel irányú állításával érjük el, addig fúrásnál az átmérő kizárólag a fúrórúd átmérőjétől függ. Az elérhető méretpontosság IT7-IT6. Nagyolásnál a termelékenység érdekében kétélű-, vagy egészen nagy furatok esetében háromélű fúrórudakat is használunk.

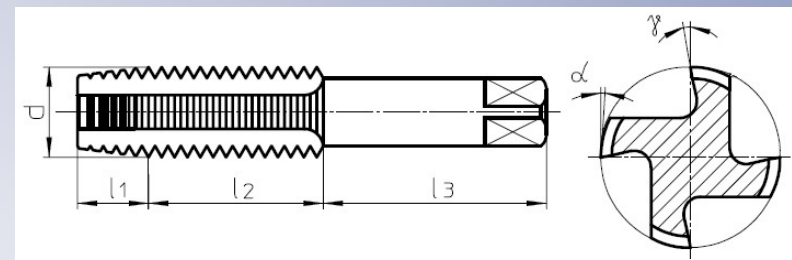
A dörzsár a furatok simító megmunkálására alkalmas több élű, kézi vagy gépi szerszám. Kivitel tekintetében készülhetnek befogó szárral (egy darabból), feltűzhető és állítható változatban, egyenes és csavart horonnyal. Az elérhető méretpontosság IT8-IT7, míg a felületi érdesség középértéke

$Ra \leq 1,6 \mu\text{m}$.

A menetfúró a kis és közepes átmérőjű belsőmenetek kialakításának leggyakrabban használt szerszáma. A menetfúró tulajdonképpen csavar, amelyen hornyokkal forgácsoló éleket hoztak létre. A menetfúrók feloszthatók a készítendő menet típusa (métermenet, csőmenet stb.) és a felhasználási mód szerint (kézi és gépi).

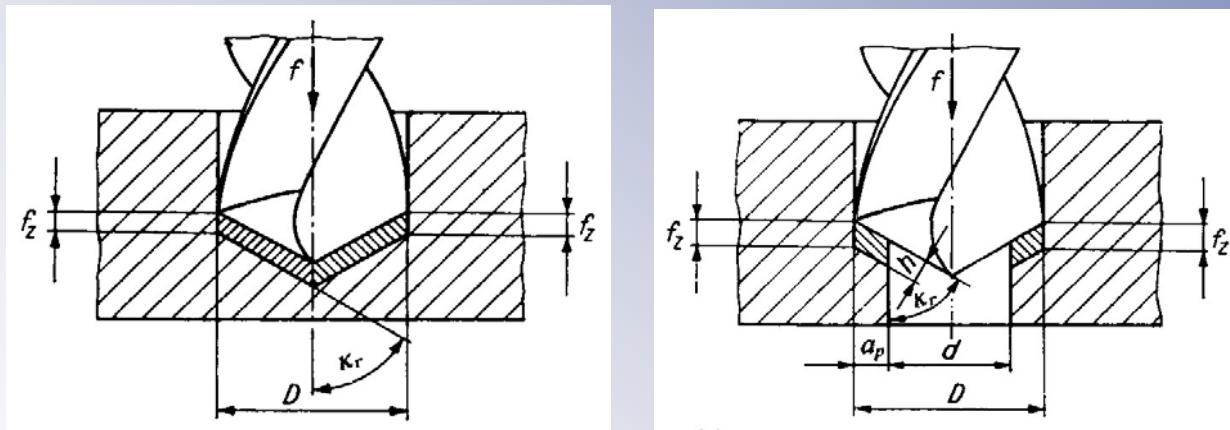
Egy menetfúró szerkezeti elemei a szerszámszár (l_3) és a dolgozó rész. A dolgozó rész bekezdő- (l_1) és szabályozó (l_2) részekből áll.

• A FORGÁCSOLÓERŐ ÉS TELJESÍTMÉNY

A forgácsolóerő és nyomatéka csigafúróval történő fúrásnál

A forgácsolóerő meghatározásának az 1.5 pontban tárgyalt módja fúrásnál is alkalmazható, azaz a fajlagos forgácsolóerő és a forgács keresztmetszete alapján a forgácsolóerő meghatározható. A forgácskeresztmetszet telibe fúrás és fúróval történő fölfúrás esetére az ábrán látható.

4-10. ábra. Forgácskeresztmetszet

Telibe fúrás esetén a fogásmélység a fúró átmérőjének a fele:

$$a_p = \frac{D}{2}$$

A fogásmélység fölfúrás esetén:

$$a_p = \frac{D - d}{2}$$

Kétélű fúrónál az egy élre jutó előtolás a fordulatonkénti előtolás felét teszi ki:

$$f_z = \frac{f}{z} = \frac{f}{2}$$

A forgács vastagsága

$$h = f_z \cdot \sin \kappa_r = \frac{f}{2} \cdot \sin \kappa_r$$

A forgács szélessége

$$b = \frac{a_p}{\sin \kappa_r} = \frac{D - d}{2 \cdot \sin \kappa_r}$$

Az egy élre ható forgácsolóerő

$$F_c = k_c \cdot A = k_c \cdot a_p \cdot f_z \cdot K_F \quad [\text{N}],$$

$$k_c = \frac{k_{c1.1}}{h^m}$$

ahol:

- $k_{c1.1}$ a fajlagos forgácsolóerő főértéke,
- m kitevő, értékeik az 1.2 táblázatban találhatóak,
- $K_F = K_{FVB} \cdot K_{FM}$ az összegzett módosító tényező (ld. 1.5.3.1).
Mivel fúrásnál a befolyásoló tényezők többsége rögzíthető (pl. a szerszám anyaga gyorsacél, $\kappa_r=59^\circ$, $\gamma \approx 20^\circ$, $v \approx 25$ m/min), ezek összegzett hatása egynek vehető. Kivétel a kopástényező, amely $K_{FVB}=1,25 \dots 1,4$ között vehető fel. Ezt azonban ki kell bővíteni a K_{FM} eljárást jellemző tényezővel: $K_{FM}=1$ fúrás esetén, illetve $K_{FM}=0,95$ fölfúrás esetén [6].

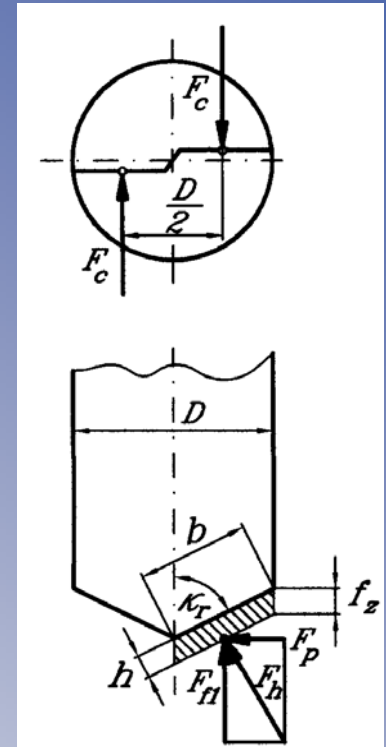
A forgácsoló erőre merőleges az F_h forgácsvastagság irányú (mélyítő) erő, amelyet előtolás irányú és passzív erőre bonthatunk. A forgácsvastagság irányú erőt a forgácsolóerő ismeretében, arányossági tényező segítségével határozhatjuk meg.

Condrons szerint $F_h = (0,7 \dots 0,9) F_c \approx F_c$

Mindkét élet figyelembe véve az előtolás irányú erő:

$$F_f = 2 \cdot F_{f1} = 2 \cdot F_c \cdot \sin \kappa_r$$

Az F_f előtolás irányú erő a fúrót nyomásra és kihajlásra terheli, míg az F_p passzív erők a két élen közömbösítik egymást, és így elvileg a fúró keresztirányú terhelést (hajlítást) nem szenved.

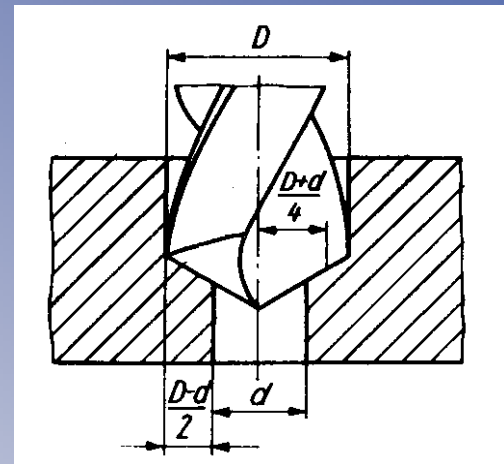
Az egy-egy él közepére koncentrálható F_c forgácsoló erők erőpárt alkotnak és csak csavaró igénybevételnek teszik ki a fúrót:

$$M = F_c \cdot \frac{D}{2} = k_c \cdot \frac{D^2 \cdot f}{8}$$

illetve fölfúrásnál (4-12. ábra):

$$M = F_c \cdot \frac{D+d}{2} = k_c \cdot \frac{(D^2 - d^2) \cdot f}{8}$$

A csigafúróval történő megmunkálás esetén is alkalmaznak tapasztalati összefüggéseket a nyomaték és az előtolás irányú erő meghatározásához:

– fúrás esetében $M = C_M \cdot D^{w_M} \cdot f^{x_M}$

$F_f = C_F \cdot D^{w_F} \cdot f^{x_F}$

– fölfúrás esetében $M = C_M \cdot D^{w_M} \cdot f^{x_M} \cdot a_p^{y_M}$

$F_f = C_F \cdot f^{x_F} \cdot a_p^{y_M}$

ahol C_M , C_F nyomaték és erőállandó, valamint x_M , y_M , w_M , x_F , y_F , w_F hatványkitevők. Értékeik néhány járatos anyag esetére a 4-1. táblázatban.

A forgácsolóerő és nyomatéka süllyesztésnél

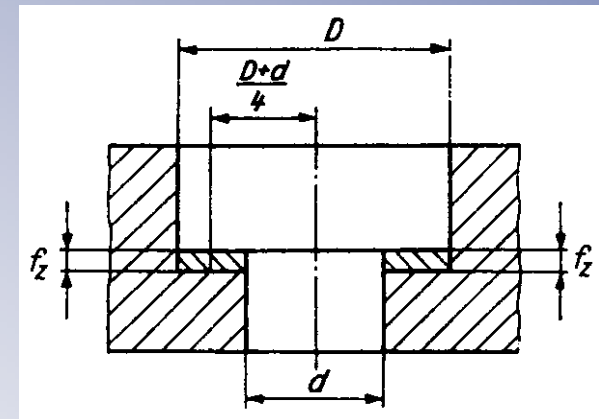
Süllyesztés esetén a forgácsolási viszonyok a fölfúráshoz hasonlóak, így a fölfúrásnál adott erőmeghatározás itt is alkalmazható azzal, hogy süllyesztésnél a szerszámnak mindig kettőnél több éle van.

Az egy élre eső előtolás $f_z = \frac{f}{z}$, ahol z az élek száma.

A k_c meghatározásánál figyelembe kell venni a forgácsvastagságot, amelyet a $h = f_z \cdot \sin \kappa_r$ képlet segítségével határozunk meg. Síksüllyesztők esetében $\kappa_r = 90^\circ$, így itt $h = f_z$. Az eljárást jellemző tényező értéke $K_{FM} = 1$, a kopástényező pedig $K_{FVB} = 1,3$ értékre vehető.

A forgácsolóerők által keletkező forgatónyomaték a 4-13. ábra szerint:

$$M = F_c \cdot z \frac{D + d}{4}$$

A forgácsolóerő és nyomatéka dörzsölésnél

Dörzsölésnél a forgácsolóerő számítását nem végezhetjük a fajtálgos forgácsolóerő alapján, mert itt a forgácskeresztmetszet igen kicsi és ezért a súrlódásból eredő erők értéke jelentősen nagyobb, mint a tényleges forgácsleválasztásból származó erők. Ilyen számítás legtöbbször nem is szükséges, vagy ha mégis kell, akkor a forgácsolóerő adott esetre, a forgatónyomaték mérésével vagy a felvett teljesítményből számítható.

A forgácsolóerő és nyomatéka menetfúrásnál

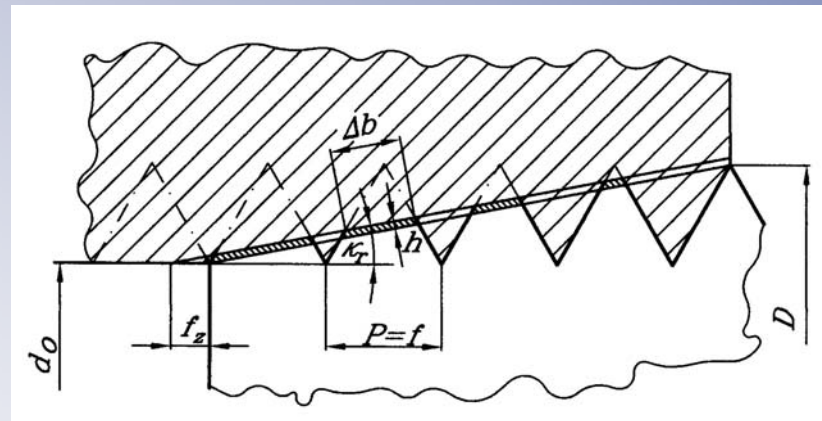
A forgácsolóerő menetfúrásnál is meghatározható a fajlagos forgácsolóerő alapján, ha figyelembe vesszük ennek az eljárásnak a sajátosságait. A menetfúró forgácsolási viszonyait nehéz pontosan modellezni, ezért némileg egyszerűsített modellt választunk, amely még használható eredményeket ad.

Gépi menetfúrásra, amikor a készítendő menet hossza nagyobb mint a menetfúró bekezdő szakasza, az ábrán látható modell alkalmazható. Az egy élen jelentkező forgácsolóerő:

$$F_c = k_c \cdot A_1 \cdot K_F$$

ahol: $k_c = \frac{k_{c1.1}}{h^m}$;

- $k_{c1.1}$ és m értékei az 1.2 táblázatban találhatóak;

– $A_1 = h \cdot b$ az egy élre eső forgácskeresztmetszet

$$h = f_z \cdot \sin \kappa_r = \frac{P}{z} \cdot \sin \kappa_r \quad \text{számított forgácsvastagság}$$

P a menetemelkedés

z az élek (élképző hornyok) száma

$$b = \frac{(D - d_o)}{4 \cdot \sin \kappa_r} \quad \text{az átlagos forgácsszélesség}$$

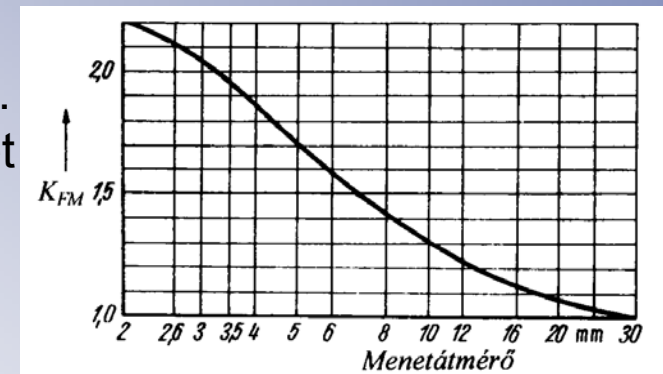
– $K_F = K_{FVB} K_{FM}$ az összegzett módosító tényező

$K_{FVB} \approx 1,5$ a kopástényező

K_{FM} az eljárást jellemző tényező.

Öntöttvas megmunkálásakor $K_{FM} = 1,1$.

Acél megmunkálás esetén K_{FM} értékét a diagram alapján kell meghatározni.

Ezekkel az élen jelentkező forgácsolóerőt meghatározó kifejezés:

$$F_c = k_c \cdot \frac{P}{4 \cdot z} \cdot (D - d_o) \cdot K_{FVB} \cdot K_{FM}$$

A menetfúráshoz szükséges forgatónyomaték:

$$M = z \cdot F_c \cdot \frac{D + d_o}{4}$$

A furatmegmunkáláshoz szükséges teljesítmény

A forgatónyomaték és a fordulatszám ismeretében meghatározható a szükséges forgácsoló teljesítmény:

$$P_c = M \cdot \omega \quad [\text{KW}]$$

A fúrógép szükséges teljesítménye a belső veszteségek miatt ennél nagyobb. A gép hatásfokának szokásos értéke 0,75 és 0,9 között van.

• A FORGÁCSOLÁSI ADATOK MEGHATÁROZÁSA

A forgácsolási adatok meghatározásának sorrendjében vannak bizonyos sajátosságok a többi forgácsolási módhoz képest.

A fogásmélység meghatározása

Telibe fúrás esetén a fogásmélység a fúró átmérőjének a fele

$$a_p = \frac{D}{2}$$

A fogásmélység fölfúrás, süllyesztés és dörzsölés esetén az ezeket a műveleteket megelőző fúrás átmérő és a készítendő furatátmérő különbségének a fele

$$a_p = \frac{D - d}{2}$$

Fölfúrás két okból lehet indokolt:

(1) ha a furatátmérő nagyságából fakadóan adott gépen nem tudjuk egyszeri telibe fúrással adott átmérőre kifúrni a munkadarabot, vagy a furatátmérő 25 milliméternél nagyobb. Ilyenkor először kisebb fúrót alkalmazunk, melynek átmérője

$$d \approx 0,6 \cdot D.$$

(2) ha a furat méret- vagy helyzetpontosságát vagy felületminőségét nem tudnánk megvalósítani telibe fúrással. Ilyenkor a fölfúrás előtti előfurat átmérőjét úgy határozzuk meg, hogy a készméretből kivonjuk a ráhagyás értékét. A ráhagyások irányadó értékei a 4-2. táblázatban találhatóak. Ha a furat pontossága fölfúrással sem biztosítható, akkor előfúrás, fölfúrás, dörzsölés megmunkálási sorrendet kell alkalmazni. Ekkor értelemszerűen figyelembe kell venni a dörzsölési ráhagyás értékét is, azaz

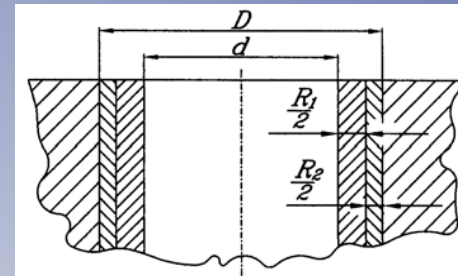
$$d \leq D - (R_1 + R_2)$$

ahol:

- R_1 ráhagyás fölfúrásra
- R_2 ráhagyás dörzsölésre.

4-2. táblázat. Ráhagyások fölfúrásra és dörzsölésre

Furatátmérő [mm]	Fölfúrási ráhagyás R_1 [mm]	Dörzsölési ráhagyás R_2 [mm]
< 6	-	0,1
6...10	1,0	0,1
10...15	1,5	0,15
15...18	1,7	0,15
18...30	2,4	0,20
30...50	3,0	0,25
50...80	4,0	0,30
80...100	5,0	0,35

A felületi érdesség és méretpontosság érdekében esetenként a dörzsölést két lépésben, „nagyoló-” és finomító szakaszokban végezzük. Ilyenkor a finomító dörzsölésre néhány század millimétert (0,03...0,08) szokás hagyni.

Az előtolás meghatározása

Az előtolás kiválasztásánál a szerszámgyártók által javasolt, vagy ennek hiányában tapasztalati értékeket kell választani (4-3. táblázat). Az így kiválasztott előtolás alapján ellenőrizni kell a fúró szilárdságát.

A csigafúró keresztmetszete viszonylag összetett, ezért az A. Avakov által javasolt egyszerűsítéseket használjuk, melyekkel az előtolás legnagyobb megengedett értéke közvetlenül is kifejezhető

$$f \leq \frac{8 \cdot D \cdot \sigma_{meg}}{42 \cdot k_c}$$

illetve, ha kitevős képletet használunk a nyomaték meghatározásához

$$f \leq \left(\frac{\sigma_{meg}}{42 \cdot C_M} \right)^{\frac{1}{x_M}} \cdot D^{\frac{3-w_M}{x_M}}$$

Megengedett normál feszültség gyorsacél fúrókhoz $\sigma_{meg} = 300 \text{ N/mm}^2$.

Fúrásnál is a lehetséges maximális előtolást kell alkalmazni, majd a gépteljesítmény, a gép kinematikai korlátai és a szerszám forgácsoló-képességének figyelembevételével kell a forgácsolósebességet, illetve a fúró fordulatszámát meghatározni.

Süllyesztés. Gyorsacél süllyesztőfúróval történő fölfúrásnál használhatók a 4-3. táblázatban javasolt forgácsolási adatok azzal, hogy az előtolásra (f) adott értékek kb. 30%-al növelhetők.

Sík-, kúp- és vezetőcsapos süllyesztők esetében a 4-3. táblázatban adott forgácsolósebesség (v_c) és előtolás (f) értékek 0,6...0,7-szeresét lehet alkalmazni. Keményfém süllyesztők esetében a forgácsolási adatok a 4-5. táblázatban találhatóak.

Dörzsölés esetén az előtolást tapasztalati értékek alapján határozzuk meg. Ehhez a 4-6. és 4-7. táblázatok nyújtanak segítséget.

Menetfúrásnál az előtolás nagyságát a menetemelkedés határozza meg, a forgácsoló-sebesség javasolt értékeit pedig 4-11. táblázat tartalmazza.

A forgácsoló-sebesség meghatározása

Fúrásnál a forgácsoló-sebesség alatt a szerszám kerületi sebességét értjük, annak a munkadarabbal kapcsolatban lévő legnagyobb átmérőjén. A forgácsoló-sebesség alapján számítható a szerszám-, illetve a főorsó fordulatszáma.

A gyakorlatban a forgácsoló-sebességet többnyire tapasztalati értékek, technológiai táblázatok alapján határozzuk meg. A szerszámgyártók is részletes táblázatok adnak a forgácsoló paraméterek kiválasztásához (4-3....4-7, 4-11. táblázatok).

A forgácsoló-sebesség meghatározásának korszerű módját az éltartam összefüggésen alapuló hatványkitevős képletek alkalmazása képezi. Ennek alakja fúrás esetén

$$v_c = \frac{C_v \cdot D^{w_v}}{T^m \cdot f^{x_v}} \cdot K_v$$

Fölfúrás esetében a forgácsoló-sebesség képlete annyiban különbözik, hogy itt az a_p fogásmélységnek is szerepelnie kell.

$$v_c = \frac{C_v \cdot D^{w_v}}{T^m \cdot f^{x_v} \cdot a_p^{y_v}} \cdot K_v$$

- C_v, x_v, y_v, w_v, m állandó és kitevők (4-8. táblázat)
- $T [min]$ a szerszám éltartama (4-10. táblázat)
- K_v furatmélység módosító tényező (4-9. táblázat)

Az éltartam, illetve a szerszám forgácsoló képessége alapján meghatározott forgácsoló-sebességet, illetve fordulatszámot minden esetben ellenőrizni kell a gép-teljesítmény szempontjából is.

$$P_m = \frac{M \cdot n}{\eta \cdot 955400}, \text{ ebből } n \leq \frac{P_m \cdot \eta \cdot 955400}{M}$$

Az így kapott érték alapján az első kisebb szabványos, az adott gépen megvalósítható fordulatszámot választjuk.

• A GÉPI FŐIDŐ MEGHATÁROZÁSA

A forgácsoláshoz szükséges gépi főidő a forgácsoló paraméterek, a szerszám- és a furat méretei ismeretében határozható meg.

– a gépi főidő meghatározása fúrásnál és fölfúrásnál

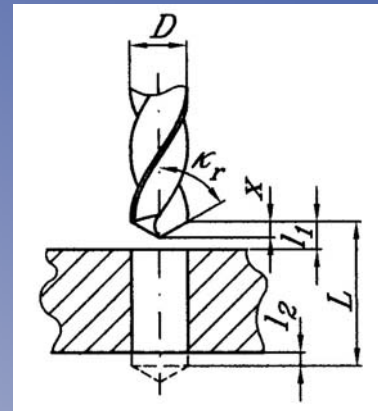
$$t_g = \frac{L}{v_f} = \frac{L}{n \cdot f}$$

ahol:

- $v_f = n \cdot f$ az előtolási sebesség
- $L = l + l_1 + l_2$ a szerszámút hossza.

A szerszámút meghatározása telibe fúrás esetén (4-16. ábra):

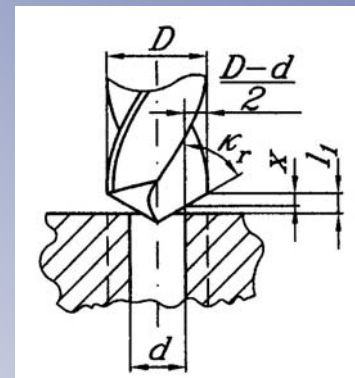
- l a megmunkálás hossza
- $l_1 = x + 1 \dots 2$ mm, a szerszámrafutás hossza
- $x = \frac{D}{2 \cdot \operatorname{tg} \kappa_r}$, acél és öntöttvas megmunkálásánál
($\kappa_r = 59^\circ$) $x \approx 0,3 \cdot D$
- $l_2 = 1 \dots 2$ mm a szerszámtúlfutás hossza. Zsákfurat esetében $l_2 = 0$

A szerszámút meghatározása fölfúrás esetén (4-17. ábra):

különbség az x meghatározásában van

$$x = \frac{D - d}{2 \cdot \operatorname{tg} \kappa_r}$$

– a gépi főidő meghatározása süllyesztésnél és dörzsölésnél

A gépi főidő meghatározásához érvényes a fúrásnál felírt képlet. Síksüllyesztésnél a ráfutás hossza $l_1=3$ mm; túlfutás nem szükséges, illetve $l_2=0$.

Dörzsölésnél a ráfutás és a túlfutás együttesen a szerszám átmérőjével egyezik meg:

$$l_1 + l_2 = D \quad , \text{ illetve } \quad L = l + D$$

Dörzsölésnél a szerszám kiemelése a munkamenet előtolási sebességével egyezik meg, ezért a főidővel megegyező mellékidővel kell számolni.